N. Raos *
Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

Strah od pisanja

U nekom našem stručnom društvu tajnik (sada već bivši) dao je ostavku. I sad – jasna stvar – treba izabrati drugog. A prije nego što ga se izabere treba ga predložiti, a prije nego što ga se predloži treba s njime razgovarati. (I to je jasno.) Da se vidi odgovara li funkciji.

Razgovarali su o tome i sa mnom. Bih li bio tajnik? Istinu da vam kažem, nikad nisam bio tajnik bilo čega, a ponajmanje stručnog društva. Mrski su mi administrativni poslovi bilo koje vrste, u komunikaciji s ljudima sam dosta nespretan, a nemam ni šire društvene kontakte. Usto sam već došao u godine, a biti tajnik nekog društva ili organizacije – za one koji to nisu znali – isto je što i biti prvi časnik, *exec*, na brodu. On mora raditi ili voditi sve tekuće poslove da bi onaj tko donosi odluke, kapetan, mogao reagirati u izvanrednoj, nepredvidljivoj situaciji. Stoga su za tajnika bolji mlađi, žustri, agilni, ekspeditivni ljudi. Kad se sve sagleda na pravi način, ispada da goreg tajnika od mene ne može biti. Pa ipak su i na mene mislili. Zašto? Zato što znam ono što nitko drugi ne zna. Znam pisati. Dobro i brzo. Neće više trebati čekati dva tjedna da se sastavi zapisnik niti će se, čitajući ga, spoticati o pravopisne i gramatičke pogreške.

Meni je to bilo čudno čuti. Nekako se, mislim, samo po sebi razumije da svatko, nakon što završi školovanje bude funkcionalno pismen. Što to znači? To ne znači, biti funkcionalno pismen, da bi svatko mogao biti književnik, da zna pisati pjesme, pripovijetke i romane. To samo znači da bi trebao znati izraziti svoje misli pisanom riječju.** Svatko tko završi osnovu školu trebao bi znati napisati pismo ili molbu za posao. No to isto znači da onaj tko je završio ugostiteljsku školu može napisati izvještaj šefu nakon završetka smjene, da onaj tko je dobio diplomu policijske akademije zna sastaviti izvještaj s mjesta prometne nesreće, itd. Isto tako kao što liječniku ne bi trebalo biti teško napisati povijest bolesti, sudcu presudu, a odvjetniku žalbu na sudčevu presudu. No što znanstvenik treba znati pisati i napisati?

Od znanstvenika se očekuje, jasno, da zna napisati stručni i znanstveni rad kako na hrvatskom tako i na engleskom jeziku. Usto mu ne bi trebao biti problem sastaviti svoju biografiju, napisati recenziju ili na nju primjereno odgovoriti. I ne samo to. Kako se danas sve više važnosti pridaje popularizaciji znanosti, znanstvenik bi trebao znati napisati i znanstveno-popularni članak. Reći jasno, da ga svatko može razumjeti, što radi i zašto radi ono što radi.

Čitatelja neću začuditi ako kažem da nije tako. Mnogo puta sam se osvjedočio da znanstvenici ne znaju napisati ni svoj životopis. Za pisanje pet-šest rečenica treba im nekoliko tjedana, a onda ni sami ne znaju zašto su napisali ono što su napisali. Nitko više ne piše ono što je najvažnije, a to je gdje je i kada rođen. Dok treba navoditi opće podatke (školovanje, zaposlenja, napredovanja, broj radova) još nekako ide, no kada treba reći nešto što pisca, znanstvenika, obilježava kao osobu – zlo je i naopako. Nitko ne misli na čitatelja kome je životopis namijenjen. Što njega zanima? Što bi on o znanstveniku htio znati? Sigurno mu je važnije što znanstvenik istražuje nego kakve je vrijednosti scientometrijskih pokazatelja postigao. One mu ništa ne govore.

Eto, sve su to simptomi jedne te iste bolesti, bolesti nepismenosti ili – kad smo već kod medicine – straha od pisanja, skribofobije. Znanstvenici, općenito govoreći, ne znaju niti žele pisati. U to sam se nedavno uvjerio na doista neobičan način. Izabran sam za recenzenta prijedloga za dodjelu Državne godišnje nagrade za popularizaciju i promidžbu znanosti. Predloženici su vrsni znanstvenici, s obiljem znanstvenih i stručnih radova. Sudjelovali su u nebrojnim radijskim i televizijskim emisijama, organizirali mnoge manifestacije za popularizaciju znanosti, bili ovdje i ondje, putovali tamo i amo… I što? Unatoč svemu tome jedva da mogu navesti jedan ili dva svoja znanstveno-popularna članka, o knjigama da i ne govorimo. Znaju popularizirati znanost – ali ne znaju pisati.

Lijepo je održati predavanje, još ljepše voditi radionicu ili nastupiti na radiju ili televiziji. No na predavanje će doći 20, 30, najviše 50 ljudi. Radijsku ili televizijsku emisiju možda će čuti 10 000 ljudi – no nakon toga muk. Ni sam ne bih znao reći što sam govorio u posljednjoj radijskoj emisiji. Riječi lete i odlete. Ali pisana riječ ostaje. Ima knjiga koje se čitaju stotinama, tisućama godina – i pri tome ne mislim samo na Bibliju. Mislim i na "Rat i Mir", Don Quijotea, na avanture Sherlocka Holmesa, na Homera, na Platona, Demokrita i Heraklita. S užitkom čitam stare brojeve *Prirode* da ne govorim o knjigama Frana Bubanovića, prvog profesora kemije na zagrebačkom Medicinskom fakultetu, napisane za ne-kemičare još početkom prošloga stoljeća. Ne samo da ih čitam nego i iz njih rado citiram. Jer u njima se odražava ne samo povijest kemije nego i životi velikih kemičara (S. Arrheniusa, E. Fischera, H. van't Hoffa…), čija je istraživačka strast dovela do otkrića koja su stvorila našu struku. Bez te strasti, bez zanosa ne može se ništa stvoriti, ni u znanosti ni u bilo čemu drugom. Teško da bih bio u stanju doživjeti njihovu veličinu i veličinu njihova djela da nije bilo književnog dara i spisateljskog žara profesora Bubanovića.

Ako ste to shvatili kao motivacijski govor, kao poziv za pisanje o znanosti, dobro smo se razumjeli. No prije svega treba izvojevati pobjedu nad strahom od pisane riječi, osloboditi se Andrićeva "straha od praznog papira". Kad prevladate taj strah, možete se upustiti u avanturu svih avantura – u avanturu pisanja.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr

** "Nije riječ samo o tome zna li netko napisati svoje ime i prezime nego i u kojoj je mjeri taj čovjek sposoban da, služeći se umijećem da čita i piše, shvati zbivanja u svijetu u kojem živi." (*R. Vidović*, Kako valja – kako ne valja pisati, Matica hrvatska, Zagreb, 1969.)